ۇلتتىڭ گۇلدەنۋى جولىندا . ەرجۇرەك قۇرباندار شەجىرەسى

قوعام حاۋىپسىزدىگى شەبىندەگى قاھارمان لي لياڭ

لي لياڭنىڭ سۋرەتى. □ شينحۋا اگەنتتىگى تاراتقان

شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 8 ـ ايدىڭ 17 ـ كۇنى فۋجۋدان بەرگەن حابارى (ٴتىلشى چىن حۇڭي). 170 نەشە جىلدىڭ الدىندا، ۇلت قاھارمانى لين زىشۇيدىڭ ىلەگە اسكەرلىككە سۇرگىندەلىپ بارا جاتقان جولىندا قالدىرىپ كەتكەن "مەملەكەتكە پايدالى بولسا ٴولىم، ٴومىر، نە تۇرماق، باقىت تايىپ، سور كەلەر دەپ مەن ەمەسپىن قۇتىلماق" دەگەن قاناتتى ٴسوزى كەيىنگى سانسىز ادامدى مەملەكەتكە ۇلەس قوسۋعا جىگەرلەندىرىپ كەلدى.

ٴبىر عاسىردان كەيىن، لين زىشۇيدىڭ ٴبىر ۋبەرەسى ٴوزىنىڭ ٴومىرى ارقىلى اتا ـ باباسىنىڭ وسى ٴسوزىن اماليااتتا ايگىلەپ، پارتيا مەن مەملەكەتكە ٴوزىنىڭ ماڭىزدى قۇپيالىقتى ساقتادى. ونىڭ اتى لي لياڭ (اسىلىندا اتى لين زىڭتۇڭ).

لين زىڭتۇڭ، جاناما اتى تۇڭفۋ، اتا مەكەنى فۋجياننىڭ مينحوۋى، 1918 ـ جىلى بەيجيڭدە دۇنيەگە كەلگەن، 1931 ـ جىلى 18 ـ قىركۇيەك وقيعاسى تۋىلعانىنان كەيىن، شىعىس سولتۇستىكتەگى قالىڭ بوسقىندار تيانجينگە اۋىپ بارادى، جاس لين زىڭتۇڭ كوكەي تولى كۇشتى وتانشىلدىق رۋح جانە ۇلتتىق سانامەن، قاشان بولسىن ۇستالىپ كەتەتىن قاتەرگە قاراماستان، ساباقتاستارىمەن بىرگە كوشەگە ەرەۋىلگە شىعىپ، جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى تۇرۋ جونىندە ۇگىت جۇرگىزدى. 16 جاسىندا ول بەيجيڭ داشۋەسىنىڭ باتىس تىلدەرى فاكۋلتەتىنە ەمتيحان بەرىپ ٴوتىپ، اعىلشىن ٴتىلى ـ ادەبيەتىن وقيدى، سونداي ـ اق وزدىگىنەن نەمىس، فرانسۋز تىلدەرىن ۇيرەنەدى.

1938 ـ جىلى وقۋ تاۋسقانىنان كەيىن، لين زىڭتۇڭ گەرمانيا اقپارات اگەنتتىگىندە، تيانجيندەگى امەريكا اقپارات باسقارماسىندا قىزمەت ىستەيدى. 1945 ـ جىلى بەيجيڭدە جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسى حۋابەي قالا قىزمەتى بولىمىنە قىزمەتكە قاتىناسادى. 1947 ـ جىلى لين زىڭتۇڭ جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولادى ٴارى اتىن لي لياڭ دەپ وزگەرتەدى. پارتيانىڭ جاسىرىن قىزمەتكەرى بولعان ول اشىق كاسىبىن بۇركەمە ەتىپ، جاۋ قامالىنان كوپتەگەن مالىمەتتەر جينادى ٴارى نەشە رەت پارتيانىڭ جاسىرىن ۇيىمدارىن قاتەردەن قۇتقارىپ قالادى.

جاڭا جۇڭگو قۇرىلعانىنان كەيىن، لي لياڭ تيانجين قالالىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسىنە اۋىسىپ، بارلاۋ گرۋپپاسىنىڭ باستىعى، ورىنباسار ٴبولىم باستىعى بولادى. 1950 ـ جىلى مەملەكەت مەرەكەسى قارساڭىندا، بەيجيڭدە جاسىرىنعان جاۋ تىڭشىلارى مەملەكەت مەرەكەسى كۇنى تۇستەن بۇرىن ساعات ٴدال 10دا، جۇڭگو مەن شەتەلدى ٴدۇر سىلكىندىرەتىن پارتيا مەن مەملەكەت باسشىلارىنا قاستاندىق جاساۋعا ۇرىنعان ەلەۋلى وقيعا تۋدىرماقشى بولادى. قىسىلتاياڭ ساتتە، لي لياڭ دەر كەزىندە مالىمەتكە يە بولىپ، وسى ٴبىر ەلەۋلى دەلونى اشكەرەلەپ، جاڭا جۇڭگو كوسەمدەرىنىڭ اماندىعىن قورعاپ قالادى.

وسىدان كەيىن، لي لياڭ تاعى دا كوپتەگەن جاۋ تىڭشىلارىنىڭ اكىمياتتى قۇلاتپاقشى بولعان دەلولارىن بارلاپ اشادى. 1965 ـ جىلى ول ماڭىزدى تاپسىرما ارقالاپ، كەز كەلگەن ۋاقىتتا قۇربان بولۋعا بەل بۋىپ، بوتەن جەر، وزگە ەلدە ماڭىزدى مىندەت وتەپ، 1968 ـ جىلى مىندەتىن تابىسپەن ورىنداپ ەلگە قايتادى.

ويلاماعان جەردە، وسى كەز "مادەنيەت زور توڭكەرىسى" مەزگىلىنە تۋرا كەلىپ، ەندى عانا ەلگە ورالعان لي لياڭ "جاۋمەن استاستى"، "مالىمەتتەردى ساتتى" سياقتى جالالارمەن تۇتقىندالىپ، اياۋسىز جازاعا تارتىلادى. تۇرمەدەگى كەزىندە، ول باستان ـ اياق جۇڭگو كومۋنيستىك پارتيا مۇشەسىنىڭ ار ـ نامىسىن ساقتاپ، كوپ رەت جوعارىعا حات جازىپ، اقيقات ٴۇشىن كۇرەسەتىندىگىن، مەملەكەت قۇپيالىعىنان جۇمعان اۋزىن اشپايتىندىعىن، باس يمەيتىندىگىن بىلدىرەدى. 349 كۇنگە سوزىلعان قارسىلاسۋدان كەيىن، 1969 ـ جىلى 7 ـ ايدىڭ 18 ـ كۇنى لي لياڭ قاستاندىقپەن ولتىرىلەدى، سول جىلى ول 51 جاستا ەدى، ول ٴوزىنىڭ قايسارلىعىمەن لين زىشۇيدىڭ "مەملەكەتكە پايدالى بولسا ٴولىم، ٴومىر، نە تۇرماق، باقىت تايىپ، سور كەلەر دەپ مەن ەمەسپىن قۇتىلماق" دەگەن قاھارماندىق جىگەرىن تاعى دا ٴبىر رەت ايگىلەيدى.

1977 ـ جىلى 12 ـ ايدىڭ 31 ـ كۇنى لي لياڭنىڭ ناقاق دەلوسى ٴبىر جولاتا اقتالادى. ول توڭكەرىستىك قۇربان بولىپ تانىلادى. 1978 ـ جىلى 7 ـ ايدىڭ 18 ـ كۇنى قوعام حاۋىپسىزدىگى مينيسترلىگى حابارلاندىرۋ شىعارىپ بۇكىل ەلدەگى قوعام حاۋىپسىزدىگى كادر ـ ساقشىلارىن "قوعام حاۋىپسىزدىگى شەبىندەگى قاھارمان لي لياڭ"نىڭ رياسىز، ەرجۇرەك، ولسە دە باس يمەيتىن، مەملەكەت قۇپيالىعىن باتىل قورعايتىن قاھارماندىق ارەكەتىنەن ۇيرەنۋگە ۇندەدى. 1979 ـ جىلى بۇقارا باسپاسى «ناعىز التىن لاۋلاعان وتتا سىنالادى» كىتابىن باسىپ شىعارىپ، ونى ەسكە الادى.

قاھارماننىڭ اتا مەكەنى فۋجيان ولكەسى مينحوۋ اۋدانىنىڭ گۋمانيتارلىق تاريحى تەرەڭ، ونان دا ماڭىزدىسى قىزىل ىرىستى جەر، ايگىلى ادامدار، ەرجۇرەك قاھارماندار توپ ـ توبىمەن شىققان جەر. جاقىنعى جىلداردان بەرى، مينحوۋ اۋدانى كورمە سارايى، قۇرباندار قابىرستانى، قۇرباندار ەسكەرتكىشى سياقتىلاردى سالۋ ارقىلى اعا بۋىن قۇرباندارىدى ەسكە الىپ، كەيىنگىلەرگە شابىت بەردى، قالىڭ حالىق بۇقاراسىنا، وتە ـ موتە، جاستار مەن جاس ۋسپىرىمدەرگە وتانشىلدىق تاربيەسى مەن توڭكەرىستىك ٴداستۇر تاربيەسىن جۇرگىزدى.

لي تيانيۋ: ەرجۇرەك تە سوعىسقا شەبەر، ٴومىرىن اسكەري ىستەرگە ارناعان مەملەكەت قورعاۋشى شاڭجياڭ

لي تيانيۋدىڭ سۋرەتى. □ شينحۋا اگەنتتىگى تاراتقان

شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 8 ـ ايدىڭ 18 ـ كۇنى نانيڭنەن بەرگەن حابارى (ٴتىلشى حۋاڭ ياۋتىڭ). "اۋمالى ـ توكپەلى زامانا تۋدى ٴبىر ۇلانىن، ول كورىپ قايعىردى وتان توپىراعىنىڭ حالىن، اتا مەكەنىن الستاپ، وتاندى، حالىقتى قۇتقارۋدىڭ ىزدەدى جولىن..." گۋاڭشيدىڭ گۋيلين قالاسىندا وتكەن جۇڭحۋا حالىق رەسپۋبليكاسى قۇرىلعاندىعىنىڭ 70 جىلدىعىن قۇتتىقتاۋ ادەبيەت ـ كوركەمونەر كونسەرتىندە، ارتيستەر جەرگىلىكتى ٴداستۇرلى سۇيەمەلسىز ٴان ونەرى «ۋەنچاڭ» ارقىلى «جياڭجۇن جىرىن» شىرقاپ، ٴبىر جياڭجۇندى ەسكە الدى، ول مەملەكەت قورعاۋشى شاڭجياڭ لي تيانيۋ ەدى.

لي تيانيۋ، گۋاڭشيدىڭ لينگۇينان، 1914 ـ جىلى لينگۇيدىڭ لۋتاڭ قالاشىعىنداعى ٴبىر كەدەي وتباسىندا دۇنيەگە كەلگەن. 1928 ـ جىلى 14 جاستاعى لي تيانيۋ گۇيشيدىڭ ايگىلى قولباسشىسى لي مىڭرۇيدىڭ قول استىندا اسكەر بولادى. 1929 ـ جىلى 9 ـ ايدا لي مىڭرۇيدىڭ جياڭ جيەشىگە قارسى كوتەرىلىسى جەڭىلىسكە ۇشىرايدى، جاڭ يۇن ـ يىدىڭ قۇپيا بايلانىس جاساۋىمەن، لي تيانيۋ سول جىلى 10 ـ ايدا جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولادى. 12 ـ ايدا لي تيانيۋ بايسى كوتەرىلىسىنە قاتىناسىپ، ىلگەرىندى ـ كەيىندى جۇڭگو جۇمىسشى ـ ديقان قىزىل ارمياسى 7 ـ جۇننىڭ پايجاڭى، لياندجاڭى بولىپ، يۋجياڭ سوۆەتتىك رايونىن اشۋ جانە قورعاۋ كۇرەسىنە قاتىناستى.

1931 ـ جىلى لي تيانيۋ قوسىنعا ەرىپ گۋاڭشي ـ گۇيجوۋ ـ حۋنان ـ گۋاڭدۇڭ ـ جياڭشي شەكارا رايونىندا ىنالا سوعىس جۇرگىزىپ، قىسىلتاياڭ ساتتەردە كوپ رەت تۇتاس لياندى باستاپ اتويلاپ الدا ٴجۇرىپ، جۇنبۋدىڭ باسشىلارىن مەن باسشىلىق ورگاننىڭ حاۋىپسىز شىعۋىن قورعاپ، "كىشكەنتاي جولبارىس ليانجاڭ" اتالادى. 1932 ـ جىلى 2 ـ ايدا "سولشىلدىق" نىسايدىڭ قاتەلىگىمەن، قىزىل ارميا جياڭشيدىڭ گەنجوۋستىگىنە شابۋىل جاسايدى. شايقاستا لي تيانيۋ جاۋ جۇرەكتىلەر اترەتىن باستاپ الدىمەن قامالعا لاپ قويادى، دەنەسىنە 3 جەردەن وق ٴتيىپ، اۋىر جارالانادى.

1933 ـ جىلى 8 ـ ايدا قىزىل 3 ـ جۇنتۋان 5 ـ شى 13 ـ تۋاننىڭ تۋانجاڭى بولعان لي تيانيۋ وسى تۋاندى باستاپ، گوميندالڭ 19 ـ باعىت ارمياسى 62 ـ شى 366 ـ تۋانىن تىپ ـ تيپىل جويادى، قىزىل ارميا تۇڭعىش رەت جىلجىمالى سوعىستا ٴبىر تۋاننىڭ اسكەر كۇشىمەن جاۋدىڭ ٴبىر تۋانىن جويىدى.

لي تيانيۋ 3 ـ دارەجەلى حۇڭشيڭ مەدالىمەن سيلانادى، ول تۇرعان اسكەري ٴبولىم "قاھارمان ۇلگىلى تۋان" قۇرمەت جالاۋىنا يە بولادى.

1934 ـ جىلى 1 ـ ايدا نەبارى 20 جاستاعى لي تيانيۋ قىزىل 5 ـ شىنىڭ شىجاڭىنا وسىرىلەدى، سول جىلى 4 ـ ايدا 5 ـ رەتكى "قورشاپ جويۋعا" قارسى شايقاستا، ۋشاقپەن، زەڭبىرەكپەن سايكەستى جابدىقتالعان، ادام سانى نەشە ەسە ارتىق جاۋ الدىندا، لي تيانيۋ ٴوزى جارالانعان جاعدايدا قوسىنعا 3 كۇن 3 ٴتۇن بويى تاپجىلماي قولباسشىلىق جاساپ، شەگىنۋ بۇيرىعىن تاپسىرىپ العانشا تاباندىلىق كورسەتەدى. سول جىلى 11 ـ ايدىڭ سوڭىندا، ۇزاق جورىقتا، جاۋدىڭ 4 ـ قورشاۋ لەنياسىن تالقانداۋ شياڭجياڭ شايقاسىندا، لي تيانيۋ بۇيرىق بويىنشا ەكى تۋاندى باستاپ، گۋاڭشي گۋانياڭنىڭ شينشۇي دەگەن جەرىندە گوميندالڭ ارمياسىنىڭ ەكى شىسىن تويتارىپ ساقالاپ، ورتالىق زۇڭدۇيى سول قانات حاۋىپسىزدىگىنە كەپىلدىك ەتەدى. جاۋ مەن ٴبىزدىڭ اسكەر كۇشىمىز تىم الشاق جاعدايدا، لي تيانيۋ قوسىندى باستاپ ورتالىق زۇڭدۇيى شياڭجياڭنان ٴوتىپ كەتكەنشە قايسارلىقپەن شايقاس جۇرگىزەدى.

بۇكىل ەلدە جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سوعىس بۇرق ەتكەنىنەن كەيىن، لي تيانيۋ 8 ـ ارميا 115 ـ شى 343 ـ لۇي 686 ـ تۋاننىڭ تۋانجاڭى بولادى. 1937 ـ جىلى 9 ـ ايدا لي تيانيۋ پيڭشيگۋان شايقاسىنا قاتىناسىپ، قوسىندى باستاپ، نەگىزگى شابۋىلدى ۇستىنە الىپ، جاپون ارمياسىنىڭ سايلاۋىت قوسىنىن اۋىر شىعىنعا ۇشىراتادى، سونداي ـ اق مورتىنە قاراي سوعىس مايدانىنىڭ بيىك شوقىسى بولعان لاۋيەمياۋدى تارتىپ الىپ، شايقاستا جەڭىسكە جەتۋگە شەشۋشى رول اتقارادى. سول جىلى 10 ـ ايدا لي تيانيۋ تاعى دا قوسىندى باستاپ گۋاڭيانىڭ تۇرۋۋلداي سوقىلاۋ شايقاسىنا قاتىناسىپ، جاپون ارمياسىنىڭ مىڭنان استام ادامىن جويادى. كەيىن 343 ـ لۇيدىڭ ورىنباسار لۇيجاڭى، ۋاقىتشا لۇيجاڭى بولىپ تاعايىندالىپ، لۇيلياڭشان رايونىندا ىنالا سوعىس جۇرگىزىپ، ۋچيڭداعى جيڭگۋ شايقاسىنا قولباسشىلىق ەتەدى، جاپون شاپقىنشىلارىنا قارسى سانشي باتىس وڭتۇستىك بازاسىن قورعاۋعا قاتىناسادى.

ازاتتىق سوعىسى كەزىندە، لي تيانيۋ بەيمان اسكەري رايونىنىڭ سانموۋجاڭى، سۇڭجياڭ اسكەري رايونىنىڭ سىليڭيۋانى، شىعىس سولتۇستىك دەموكراتيالىق بىرلەسپە ارمياسى 1 ـ زۇڭدۇيىنىڭ سىليڭيۋانى، شىعىس سولتۇستىك دالا ارمياسى 38 ـ جۇننىڭ جۇنجاڭى، 4 ـ دالا ارمياسى 13 ـ بيڭتۋانىنىڭ 1 ـ ورىنباسار سىليڭيۋانى مىندەتتەرىن اتقارادى، قوسىنعا قولباسشىلىق ەتىپ، جياڭنانعا جورىق جاساعان 3 رەتكى شايقاسقا، سونداي ـ اق شىعىس سولتۇستىكتەگى 1947 ـ جىلعى جاز، كۇز، قىس ماۋسىمدارىنداعى شابۋىلدارعا جانە لياۋشىن، پيڭجين شايقاسى سياقتىلارعا قاتىناسادى. تيانجيندى ازات ەتۋ شايقاسىندا، باتىسقا جورىق جاساعان قوسىنعا قولباسشىلىق ەتىپ، جينتاڭجياۋ كوپىرىن الدىمەن شابۋىلداپ باسىپ الىپ، گوميندالڭ ارمياسى تيانجيندى قورعاۋشى اسكەري ٴبولىمىنىڭ سىليڭى چىن جاڭجيەنى تىرىدەي قولعا تۇسىرەدى.

جۇڭحۋا حالىق رەسپۋبليكاسى قۇرىلعانىنان كەيىن، لي تيانيۋ گۋاڭشي اسكەري رايونىنىڭ ورىنباسار سىليڭيۋانى، گۋاڭجوۋ اسكەري رايونىنىڭ 1 ـ ورىنباسار سىليڭيۋانى، ۋاقىتشا سىليڭيۋانى، حالىق ازاتتىق ارمياسىنىڭ ورىنباسار باس سانموۋجاڭى، جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسى ورتالىق اسكەري ىستەر كوميتەتىنىڭ مۇشەسى مىندەتتەرىن اتقارادى. ول گۋاڭشيداعى گوميندالڭنىڭ قالدىق قارۋلى كۇشتەرى مەن باندىلاردى جويۋ شايقاسىنا، ۆيەتناعا كومەكتەسىپ امەريكا جاڭگەرلەرىنە قارسى تۇرۋ سوعىسىنا جانە حالىق ازاتتىق ارمياسىنىڭ جۇيەلەندىرۋ، وسىزاماندانىدىرۋ قۇرىلىسىنا قاتىناسقان جانە قولباسشىلىق جاساعان. 1955 ـ جىلى وعان شاڭجياڭ شەنى بەرىلدى. ول 1970 ـ جىلى 9 ـ ايدا بەيجيڭدە ناۋقاستان قايتىس بولدى.

لي تيانيۋ ەرجۇرەك تە سوعىسقا شەبەر بولدى، ٴومىرىن اسكەري ىستەرگە ارنادى، ول ۇلت تاۋەلسىزدىگى مەن ازاتتىعى ٴۇشىن كەسەك ۇلەستەر قوستى. شينشۇي توسقاۋىلداپ سوقىلاۋ شايقاسىن ەسىنە العان كەزدە، لي تيانيۋ: "جاۋ مەيلى قانشالىق قانىپەزەر، كۇشتى بولسا دا، توڭكەرىستىك قارۋلى كۇشى ـ جۇڭگو جۇمىسشى ـ ديقان قىزىل ارمياسىن جويا الۋى مۇمكىن ەمەس" دەپ جازدى. ورتالىق اسكەري ىستەر كوميتەتىنىڭ بۇرىنعى ورىنباسار ٴتورالعاسى جاڭ جىن ونى: "ٴومىر بويى ادال ٴوتتى، ارمانىنان اينىمادى، ەرجۇرەك تە سوعىسقا شەبەر، ول ارميامىزدىڭ ۇلگىسى" دەپ اتادى.

جىڭ زىشيڭ: توڭكەرىسكە بۇكىل ىنتا ـ پەيىلىن ارنادى

جىڭ زىشيڭنىڭ سۋرەتى. □ شينحۋا اگەنتتىگى تاراتقان

شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 8 ـ ايدىڭ 19 ـ كۇنى ۋحاننان بەرگەن حابارى (ٴتىلشى لياڭ جيانچياڭ). حۋبەيدىڭ تۇڭشانىندا ۇزاق جورىققا قاتىناسقان ٴارى ورتالىق قورعاۋ مەكەمەسىندە قىزمەت ىستەگەن بۇرىنعى قىزىل ارميانىڭ ٴبىر بارلاۋشىسىنىڭ ىزگى ىستەرى كەڭىنەن اۋىزدان ـ اۋىزعا تارالعان. ونىڭ اتى جىڭ زىشيڭ ەدى.

جىڭ زىشيڭ 1904 ـ جىلى دۇنيەگە كەلگەن، مەكەنى تۇڭشان اۋدانى. 1929 ـ جىلى جىڭ زىشيڭ جۇڭگو جۇمىسشى ـ شارۋا قىزىل ارمياسىنا قاتىناسىپ، قىزىل ارميانىڭ بارلاۋشىسى بولدى. 1930 ـ جىلى 6 ـ ايدا جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولدى.

ۇلى توڭكەرىس كەزىندە، جىڭ زىشيڭ يە چاڭگىڭ، دىڭ حۇڭدارمەن بىرگە شارۋالار كوتەرىلىسىنە قاتىناستى. جىڭ زىشيڭ ۇزاق ۋاقىت بارلاۋشى، قورعاۋشى قىزمەتىمەن شۇعىلدانعان، سان شايقاستى باستان كەشكەن، سۇڭعىلا، ەرجۇرەك، قايسار، قولباسشىلىق ىستەۋگە يكەمدى، باتىل. 1934 ـ جىلى 10 ـ ايدا جىڭ زىشيڭ 25 مىڭ لي لىك ۇزاق جورىققا قاتىناسىپ، ورتالىق قورعاۋ مەكەمەسى قورعاۋ ٴبولىمىنىڭ باستىعى مىندەتىن وتەگەن.

1936 ـ جىلى 5 ـ ايدا پارتيا ورتالىق كوميتەتى قىزىل 2 ـ، 4 ـ باعىتتىق ارمياسىنىڭ سولتۇستىككە جورىق جاساۋىن قارسى الۋ ٴۇشىن، شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا سوۆەتتىك رايونىن قۇردى، سونىمەن قاتار شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا ولكەسىن قۇرۋدى ۇيعاردى ٴارى شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا ولكەلىك پارتكومىن جانە شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا ولكەلىك سوۆەتتىك ۇكىمەتىن قۇردى، جىڭ زىشيڭ شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا ولكەلىك قورعاۋ مەكەمەسىنىڭ باستىعى بولىپ تاعايىندالدى. 1938 ـ جىلى جىڭ زىشيڭ لۇڭدۇڭ اسكەري بولىمشە رايونىنىڭ ورىنباسار سىليڭيۋانى، قوسىمشا ىماقتىق مەكەمە قورعاۋ ٴبولىمىنىڭ باستىعى مىندەتىن اتقاردى، 1939 ـ جىلى شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا شەكارا رايونىندىق قورعاۋ قوسىنى بارلاۋشىلار اترەتىنىڭ باستىعى، 1941 ـ جىلى شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا شەكارا رايوندىق ساقشى اكىمشىلىك مەكتەبىنىڭ باستىعى، 1943 ـ جىلى 3 جاق اماندىق قورعاۋ بولىمشە باسقارماسىنىڭ باستىعى بولعان.

1949 ـ جىلى 3 ـ ايدا جىڭ زىشيڭ لياۋنيڭنىڭ شىعىسىنداعى باندىلاردى الاستاۋدا ەڭبەك كورسەتكەندىكتەن، جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسى جيۋجياڭ ايماعىنىڭ ورىنباسار شۋجيى جانە قوعام حاۋىپسىزدىگى باسقارماسىنىڭ باستىعى بولادى. 1950 ـ جىلى جىڭ زىشيڭ جياڭشي ولكەلىك قوعام حاۋىپسىزدىگى مەڭگەرمەسىنىڭ ورىنباسار باستىعى بولادى، سول جىلى قىستا، جىڭجوۋ تەمىر جول مەكەمەسى قوعام حاۋىپسىزدىگى باسقارماسىنىڭ باستىعى، 1953 ـ جىلى سانشي ولكەلىك قوعام حاۋىپسىزدىگى مەڭگەرمەسىنىڭ ٴبىرىنشى ورىنباسار باستىعى بولادى، 1957 ـ جىلى جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسى سانشي ولكەلىك كوميتەتى پارتيا مەكتەبىندە 3 جىل وقيدى، وسىدان كەيىن، سانشي ولكەلىك ساياسي كەڭەستىڭ تۇراقتى مۇشەسى، پارتيا باسشىلىق گرۋپپاسىنىڭ مۇشەسى، ساياسي كەڭەستىڭ ورىنباسار ٴتورالعاسى بولادى.

1967 ـ جىلى جىڭ زىشيڭ وڭەش راگىنا شالدىعىپ، وپەراتسيا جاساتقانىنان كەيىن ناۋقاس جاعدايى جاقسارادى. 1970 ـ جىلى 11 ـ ايدا جىڭ زىشيڭنىڭ ناۋقاسى اسقىنىپ، ەمدەۋ ٴونىم بەرمەي، تاييۋان قالاسىندا قايتىس بولادى، سول جىلى 66 جاستا ەدى.

قىزىل ارميانىڭ بارلاۋشىسىنان جوعارى دارەجەلى كادر بولعانعا دەيىن، جىڭ زىشيڭ باستان ـ اياق بۇكىل ىنتا ـ پەيىلىمەن توڭكەرىس ىستەرىنە قالتقىسىز ۇلەس قوستى. بۇگىنگى كۇنى ونىڭ ىزگى ىستەرى اۋىلىندا كەڭىنەن اۋىزدان ـ اۋىزعا تارالىپ، اناعۇرلىم كوپ ادامدى پارتيا ىستەرى جولىندا قاجىماي ـ تالماي كۇرەس جۇرگىزۋگە جىگەرلەندىردى.

شيە جۋەزاي: حالىق ٴادىليا ٴتۇزىمىنىڭ نەگىزىن قالاۋشىلاردىڭ ٴبىرى

شيە جۋەزايدىڭ سۋرەتى. □ شينحۋا اگەنتتىگى تاراتقان

شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 8 ـ ايدىڭ 20 ـ كۇنى چاڭشادان بەرگەن حابارى (ٴتىلشى ليۋ لياڭحىڭ). 8 ـ اي، حۋناننىڭ شىلىڭگىر ىستىعى، ٴشوپ ـ اعاشتار جايقالا ٴوسىپ تۇر. چاڭشا قالاسىنا 100 نەشە كيلومەتر قاشىقتىقتاعى نيڭشياڭ قالاسى شاتيان اۋىلى دۇيزى قىستاعىندا 200 جىلعا جۋىق تاريحقا يە كەرپىش ـ اعاش قۇرىلىمدى قورا ـ جايلى ەگىنشى ٴۇيى جاسىل تاۋ، ٴمولدىر سۋدىڭ اراسىندا ەڭسە كوتەرىپ تۇر، بۇل ارا شيە جۋەزاي جولداستىڭ ەجەلگى تۇراعى ەدى.

يان ـ اندا 5 اقساقالدىڭ ٴبىرى دەپ قۇرمەتتەلگەن شيە جۋەزاي جولداس جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسىنىڭ اعا بۋىن پرولەتاريات توڭكەرىسشىسى، ساياساتشىسى، كورنەكتى قوعام قايراتكەرى، ەلىمىز حالىق ٴادىليا ٴتۇزىمىنىڭ نەگىزىن قالاۋشىلاردىڭ ٴبىرى.

شيە جۋەزاي، بۇرىنعى اتى شيە جۋەجاي، جاناما اتى حۋانان، عىلمي اتى ۋيجيان، 1884 ـ جىلى 5 ـ ايدا حۋنان ولكەسىنىڭ نيڭشياڭ اۋدانىندا (قازىرگى حۋنان ولكەسىنىڭ نيڭشياڭ قالاسى) دۇنيەگە كەلگەن. 1905 ـ جىلى ورتا ـ سۇڭعى چيڭ شيۋساينا قابىلدانادى. 1919 ـ جىلى 4 ـ مامىر قوزعالىسىنا قاتىناسادى، 1921 ـ جىلى شينمين قوعامىنا مۇشە بولادى، 1925 ـ جىلى جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولادى.

ۇلى توڭكەرىس مەزگىلى جانە ۇلى توڭكەرىس ساتسىزدىككە ۇشىراعانىنان كەيىنگى ٴبىر مەزگىل ۋاقىتتا، شيە جۋەزاي حۋبەي، شاڭحاي، شياڭشي سوۆەتتىك رايونىندا نەگىزىنەن پارتيانىڭ ۇگىت ـ تاربيە قىزمەتىمەن اينالىسادى، ىلگەرىندى ـ كەيىندى «داجياڭ گازەتى»، «حۇڭچي گازەتى» جانە «جۇمىسشى ـ شارۋا گازەتى» نىڭ جاۋاپتى رەداكتورى بولادى.

1933 ـ جىلى 4 ـ ايدا شيە جۋەزاي ورتالىق سوۆەتتىك رايونىنا بارىپ قىزمەت ىستەيدى، ىلگەرىندى ـ كەيىندى جۇڭحۋا سوۆەتتىك رەسپۋبليكاسى ۋاقىتشا ورتالىق ۇكىمەتىنىڭ باس حاتشىسى، ىشكى ىستەر مينيسترلىگىنىڭ مينيسترى سياقتى مىندەتتەردى وتەيدى، جۇڭگو قىزىل توڭكەرىس بيلىگىنىڭ ەڭ العاشقى «ەڭبەك زاڭى»، «جەر زاڭى»، «ۇيلەنۋ ەرەجەسى» قاتارلى ٴبىر قىدىرۋ زاڭ ـ جارلىقتارىدىڭ جانە ەرەجەلەردىڭ العاشقى نۇسقاسىن جازۋدى باسقارادى ٴارى وعان ات سالىسادى.

1934 ـ جىلى 10 ـ ايدا شيە جۋەزاي ۇزاق جورىققا قاتىناسادى. قىزىل ارميا سولتۇستىك شانشيگە جەتكەننەن سوڭ، جۇڭحۋا سوۆەتتىك رەسپۋبليكاسى ۋاقىتشا ورتالىق ۇكىمەتى باتىس سولتۇستىك ٴىس باسقارماسىنىڭ ىشكى ىستەر ٴبولىمىنىڭ باستىعى، قوسىمشا باس حاتشىسى بولادى، ارتىنان تاعى ٴادىليا ٴبولىمىنىڭ باستىعى، قوسىمشا شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا شەكارا رايوندارى جوعارى حالىق سوتى مەكەمەسىنىڭ باستىعى بولادى. 7 ـ شىلدە ۋاقيعاسىنان كەيىن، شيە جۋەزاي لانجوۋعا بارىپ، پارتيا ورتالىق كوميتەتىنىڭ لانجوۋدا تۇراتىن ٴىس باسقارماسىنىڭ ۋاكىلى بولادى. سول جىلى 9 ـ ايدان باستاپ شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا شەكارا رايون ۇكىمەتى جوعارى حالىق سوتى مەكەمەسىنىڭ باستىعى بولادى. 1939 ـ جىلى 2 ـ ايدا جۇڭگو كومۋنيستىك پارتياسى ورتالىق پارتيا مەكتەبىنىڭ ورىنباسار باستىعى بولادى. 1941 ـ جىلى شانشي ـ گانسۋ ـ نيڭشيا شەكارا رايونى كەڭەس القاسىنىڭ ورىنباسار ٴتورالعاسى بولادى.

1948 ـ جىلى 8 ـ ايدا شيە جۋەزاي حۋابەي حالىق ۇكىمەتىنىڭ مۇشەسى، 9 ـ ايدا حۋابەي حالىق ۇكىمەتى ٴادىليا ٴبولىمىنىڭ باستىعى بولادى. جۇڭحۋا حالىق رەسپۋبليكاسى قۇرىلعانىنان كەيىن، شيە جۋەزاي ورتالىق حالىق ۇكىمەتى ىشكى ىستەر مينيسترلىگىنىڭ مينيسترى بولادى. 1959 ـ جىلى 4 ـ ايدا ەڭ جوعارى حالىق سوتى مەكەمەسىنىڭ باستىعى بولادى. 1965 ـ جىلى ساياسي كەڭەس مەملەكەتتىك 4 ـ كەزەكتى كوميتەتىنىڭ ورىنباسار ٴتورالعاسى بولادى. 1971 ـ جىلى 6 ـ ايدىڭ 15 ـ كۇنى بەيجيڭدە قايتىس بولادى.

شيە جۋەزاي ٴومىر بويى جەكە مۇددەنى كوزدەمەدى، اتاق ـ ابىرويعا بەرىلمەدى، ادال ٴارى كوپشىل، قاجىرلى دا قاراپايىم بولدى، شىندىقتى ٴىس جۇزىنەن ىزدەدى، نەشە ونداعان جىلدى ٴبىر كۇنگىدەي وتكىزىپ، حالىقتىڭ ادال قىزمەتكەرى بولدى. ول ۇل ـ قىزدارىنا ٴوزىنىڭ كولىگىن پايدالانباۋدى بەلگىلەيدى ٴارى ۇل ـ قىزدارىنا: "مەن كومۋنيسپىن، سەندەر كومۋنيستىڭ ۇل ـ قىزدارىسىڭدار، استە ەرەكشەلەنۋ يدەياسى بولماسىن" دەپ ۇنەمى ەسكەرتىپ وتىرادى.

ىشكى ىستەر مينيسترلىگىندە قىزمەت ىستەگەن كەزىندە، شيە جۋەزاي "جوعارىدا ورتالىققا كومەكتەسۋ، تومەندە بۇقاراعا ۋايىمنان ارىلتۋ" رۋحىنا ساي، ٴتۇرلى اپاتتان قۇتقارۋ، كومەك كورسەتۋ، قامقورلىق جاساۋ ساياساتتارىن جاساۋعا ٴوزى ات سالىسۋدان تىس، تاعى ٴار جەردەگى اپات رايوندارىنا شاپقىلاپ، كەدەيلەردىڭ حال ـ جايىن ٴبىلىپ، ٴىس جۇزىندىك ماسەلەلەردى ناقتى شەشتى.

ەڭ جوعارى حالىق سوتى مەكەمەسىنىڭ باستىعى رەتىندە، شيە جۋەزاي دەلولاردى ٴوزى ٴبىتىرىپ، تيپتىك ۇلگى بولىپ قانا قالماستان، تاعى بۇكىل ەلدىڭ جەر ـ جەرىندەگى حالىق سوتى مەكەمەلەرىنە تەكسەرىلەي بارىپ، دەلو ارحيۆتەرىن ٴوزى تەكسەرىپ، ناقاق، جالعان، قاتە دەلولاردى جۇرەكتىلىكپەن تۇزەتىپ، حالىقتىڭ ورىندى ۇقىق ـ مۇددەسىن اناعۇرلىم ويداعىداي قورعادى.

"پارتياعا ٴوزىن ارناۋ ٴۇشىن ۇنەمى تالپىنىپ، حالىقتى يگىلىككە كەنەلتۋ ٴۇشىن ٴتىپتى دە قۇلشىندى"، بۇل يان ـ ان كەزىندە حالىقتىڭ شيە جۋەزايعا ٴومىر تىلەگەن كەزدە وعان ارناعان ولەڭى، سونداي ـ اق شيە جۋەزايدىڭ توڭكەرىسپەن وتكەن ٴومىرىنىڭ ەڭ شىنايى بەينەسى.